

filol., Bd XL (1924), s. 1–50, 176–221. – 18. U = Upplands runinskrifter granskade och tolkade av Elias Wessén och Sven B. F. Jansson, (Sveriges runinskrifter utg. av Kungl. Vitt. Hist. o. Antikv. Akad. Bd VI–IX), I–IV, Sthlm 1940–1958. – 19. Gerd Høst, To danske runeinnskrifter, i: Norsk tidsskrift for sprogvidenskap, XVI (1952), s. 338. – 20. En systematisk excerpering har givit ett 70-tal exempel.

21. H. Gering, Das fornyrðislag in der Lieder-Edda, i: Ark. f. nord. filol., Bd XL (1924), s. 3. – 22. M. Rieger, Die alt- und angelsächsische verskunst, i: Zeitschrift f. deutsche Philologie, Bd 7 (1876), s. 1–64 ger åtskilliga exempel på ictus och allitteration på prepositioner, konjunktioner, partiklar etc. (särsk. s. 31 ff.) i forn-saxisk och anglosaxisk poesi. – 23. E. Salberger, Källstorp-stenen, i: Norsk tidsskrift for sprogvidenskap, XVIII (1958), s. 282 och där cit. litt.

TYSK OG DANSK I JAMMERSMINDET

Leonora Christinas memoireværk er som bekendt blevet til i to dele, der er forskellige i indhold og sprogform. (Se f. eks. Brøndum-Nielsens og Bøggild-Andersens udgave af »Jammersmindet og andre selvbiografiske Skildringer« 1949, s. 358–62). Den sproglige forskel mellem de to dele består navnlig i, at anden dels sprog ligger tæt op ad moderne normalprosa, medens første del er skrevet i et udpræget litterært sprog, der bl. a. gør udstrakt brug af foranstilling af verbalbestemmelser til infinitivum og bisætningsverbum. L. Chr. har senere rettet meget i ordstillingen i denne første del, og man har ment (Brøndum-Nielsen i sin udg. af Jammersmindet 1926, s. 231 ff., i 1949-udg., s. 359 f.; Skautrup i »Det da. sprogs hist.« II, 1947, s. 357 f.) at hun med disse rettelser tilstræbte at bringe første dels ordstilling i overensstemmelse med anden dels, dog uden at man har underkastet forholdet en nærmere undersøgelse. En sådan har cand. mag. Otto Glismann foretaget i en endnu utrykt afhandling og er heri kommet til et afvigende resultat: De rettelser, der fører til en med II. del (og nyere dansk) stemmende stilling af verbet, medfører blot en mere konsekvent gennemførelse af de *undtagelser fra* tysk ledstilling, som allerede er normale i I. del før revisionen.

Det falder enhver læser i øjnene, at næsten alle I. dels afvigelser fra dansk ledstilling stemmer med reglerne for verbets stilling i nyhøjtysk skriftsprog. En sådan tendens til foranstilling af verbalbestemmelserne er velkendt i dansk kancellisprog både før og efter L. Chr.; det ejendommelige er blot, at Jammersmindet I. på visse punkter gennemfører det tyske princip langt mere konsekvent end nogen anden hidtil undersøgt dansk kilde (f.eks. slutstilling af hjælpeverbet »haffuer« i bisætning), medens der på andre punkter er gennemført et sæt regler, som i al fald ikke stemmer med litterært højtysk. Spørgsmålet er da, om denne praksis stemmer med en eller anden form for tysk *talesprog*. Dette spørgsmål må kunne belyses med en undersøgelse af de højtyske og plattyske replikker i Jammersmindet.

Først et par ord om L. Chr.s tysk i almindelighed. Medens hun ganske afgjort har følt fransk som et fremmed, tillært sprog (det fremgår af hendes

franske selvbiografi, der vrimler af danismer, og hvori hun ikke sjældent må gribe til danske gloser), har tysk uden tvivl faldet hende let. Knap 7 år gammel sendtes hun et år til Holland, hvor hun blev opdraget af tyske slægtninge. Hjemme fik hun undervisning i højtysk, og i den franske selvbiografi fortæller hun om, hvorledes hun brillerede ved en eksamination, hvor den ældre søster klarede sig dårligt. Børnelærdommen har altså været god. Ved hoffet og på mange rejser har hun haft lejlighed til at praktisere den.

Under fængselsopholdet har hendes læsning mest været tyske bøger (fortæller hun selv), hun har læst tyske aviser, og tysk har været det alm. omgangssprog i fængslet. De første år af opholdet i Blåtårn (1663–65) var slotsfogedembedet beklædt af Jokum Waltpurger, som talte højtysk, men omkring 1673, da Jammersmindet antages påbegyndt, havde den plattysktalende Johann Jäger allerede været slotsfoged i 8 år. Højtysk har L. Chr. i tiden 1665–73 kun – efter hvad Jammersmindet oplyser – talt med præsten Magister Bueck (der er en meget sjælden gæst) samt ved det fyrstelige besøg 1670, der fører til en forbedring af hendes forhold. For tiden fra 1673 til løsladelsen 1685 refereres ingen samtaler på højtysk. Plattysk har hun derimod dagligt fået ind gennem øret ved samtaler med de skiftende tjenestekvinder (nogle dansktalende naturligvis undtaget) og Johann Jäger. På baggrund af dette levende forhold til tysk skal man være forsigtig med umiddelbart at anse de sproglige ejendommeligheder, der forekommer i replikkerne, for udsprunget af mangelfulde tyskkundskaber.

Det har sikkert været almindeligt, at tysktalende i Danmark (i mindre fornemme miljøer) har blandet deres sprog op *med danske gloser*. Skautrup nævner dette forhold (i DDSH II s. 303) og henviser bl. a. til Jammersmindet, men de plattyske replikker her frembyder faktisk ingen sikre ekss., der er i det højeste nogle ekss. på, at ord der findes i både plattysk og dansk har fået dansk stavemåde (begiære, Tiidsverdriff). En højtysk replik af slotsfoged Waltpurger som flg.: »Nu kand(!) ich *fransk* lernen« (116, 3 – her og i det flg. citeres, hvor intet andet anføres, efter Birket Smiths 3. udg. 1885) *kan* være autentisk, men er snarere en skrivefejl på linje med »spurte«, der rettes til »erfuhr«, og »hannem« i st. f. »haben« (1949-udg. s. 208, 9 og 234, 25 – Birket Smiths udg. har de rettede former). Skrivefejlene viser, at L. Chr. i de pågældende tilfælde har »tænkt« på dansk.

Kasusfejl har sikkert ikke været ualmindelige hos højtysktalende fra plattysktalende egne som hertugdømmerne, hvor akkusativ og dativ falder sammen i dialekten. Selv om replikkerne ikke er stenografiske gengivelser, *kan* L. Chr.s kasusfejl tilskrives den almindelige usikkerhed i kasusbrugen i hendes omgivelser. Blot et par ekss.: Hertuginde Augusta af Glücksburg: »*Mir* wundert, das Ihr habt es so lange können ausscharren« (231, 11); Mag. Bueck: »... Ihr habt einen Diener darzu erkaufft, der *ihm* hat getöhtet.« (188, 10).

Endelig bør omtales en tredie karakteristisk afvigelse fra tysk, nemlig anvendelsen i 3 tilfælde af konjunktionen *dass* med hovedsætningsordstilling:

136, 2; 154, 23 (. . . das smertzet mir noch, das ich habe Euch ofte betrüben sollen, . . .); 229, 11. L. Chr. kan være begyndt en bisætning med »dass«, men har så hørt sætningen for sit indre øre som hovedsætning og har følgelig brugt hovedsætningsordstilling. Brugen af hovedsætningsordstilling i de danske ledsætninger med »at« som objekt for menings- eller ytringsverber er et karakteristisk træk i Jammersmindet II (iflg. Glismann er der 38 ekss. på »at« + hvs.-ordstilling ovf. 29 på bisætn.-ordstilling) og har derfor sikkert favoriseret den »utyske« konstruktion.

Af de tre fænomener, vi ovf. har berørt, kan det andet (kasusfejlene) forklares som en sproglig forsyndelse, L. Chr. kan have delt med danske undersætter fra de tysktalende dele af riget, medens vi er tilbøjelige til at regne det sidste for en danisme. Alle tre fænomener har det tilfælles, at de er klare afvigelser fra højtyisk skriftsprog.

Ved den nærmere undersøgelse af ordstillingen må vi skelne mellem replikkerne i I. og II. del p. gr. af de betydelige forskelle mellem delene, vi nævnte i begyndelsen (og som kan tænkes at afspejle sig i det tyske),

Flg. betegnelser vil blive brugt: v^f = finit verbum; v^i = infinitiv hjælpeverbum; V^i = infinitiv hovedverbum (V^{inf} = infinitiv, V^p = participium).

I. Foran- og efterstilling af verbalbestemmelserne.

A. *Udelt bisætningsverbum*. Verbet er slutstillet i alle bisætninger i I. og II. del (30 hty., 14 nty.)¹: eks. »Man thut ihnen auch nicht gerne was, wan sie die Warheit bekennen.« (69, 20), ». . . das ihr in vielen Vnrecht geschicht« (238, 19). Da efterstilling af tunge bestemmelser til bisætningsverbet i tysk har fundet sted til alle tider udenfor strengt skriftsprog (hvor efterstilling bruges med særlig stilistisk virkning for øje, navnlig af Luther), skal det oplyses, at der i Jammersmindet kun findes én sætning med et foranstillet tungt led, der lige så godt kunne stilles efter verbet: »das vnter dem Bodem des Bechers etwas fransösch stand« (148, 4). Forholdet svarer altså til (samtidigt) tysk, men afviger fra L. Chr.s dansk ikke blot i II., men også i I. del, hvor der iflg. Glismann er 54 ekss. på efterstilling af verbalbestemmelserne overfor 14 ekss. på foranstilling, altså stor dominans for efterstilling.

B. *Sammensat verbum i hovedsætninger*. Der er næsten balance mellem foran- og efterstilling af verbets bestemmelser. Efterstilling af relativt tunge

¹ a) Sætninger med foranstillet ikke-pronominalt objekt eller prædikat eller frit adverbial: Hty. 69, 20; 69, 23; 103, 14; 137, 3; 148, 4; 148, 5; 148, 10; 148, 11; 188, 27; 188, 27; 228, 5; 228, 18; 229, 6; 231, 12; 233, 17; 238, 17; 238, 19; Nty. 181, 5; 215, 30; 220, 23; 220, 23; 223, 23; 261, 10; 277, 10; 287, 11; 287, 12; b) Sætninger uden sådanne ledtyper: Hty. 52, 9; 101, 4; 103, 16; 124, 7; 137, 5; 137, 12; 137, 14; 143, 6; 148, 6; 155, 7; 229, 3; 233, 5; 238, 23; Nty. 84, 14; 84, 15; 223, 29; 287, 17; 287, 24. Ekss. fra I. del er kursiverede.

bestemmelser forekommer kun i 6 sætninger, alle fra II. dels højtyske replikker. I den ene af sætningerne er det et tungt objekt, der efterstilles: »Nu seydt Ihr Wittib, nu könt Ihr wol sagen alle Sachen Beschaffenheit.« (124, 2 – L. Chr.s svar herpå giver et modeksempel: »Können Wittiben alle Sachen Beschaffenheit sagen?« (124, 4)). I de øvrige 5 er det adverbialer, der efterstilles: 126, 29; 135, 21; 137, 11; 147, 13; 227, 12 (infinitivkonstruktion). Heroverfor er der 8 sætninger (7 hty., 1 nty.), der har foranstillet relativt tungt adverbial. Forholdet svarer helt til samtidigt tysk og tillige til L. Chr.s dansk i Jammersmindet I, hvor der også er overvægt for foranstilling af verbalbestemmelserne, men iøvrigt frihed til efterstilling.

C. *Sammensat verbum i bisætninger.* Af ialt 39 hty. og nty. sætninger har kun 1 fra II. del efterstillet adverbial (en tung infinitiv-konstruktion): »das ich D. Hans Læt habe begehrt vmb neucs zu wissen«, (227, 9). Heroverfor er der 4 sætninger (3 hty., 1 nty.) med foranstillet relativt tungt adverbial. Forholdet svarer til L. Chr.s dansk i Jammersmindet I, hvor der ved sammensat bisætningsverbal er langt ringere tilbøjelighed til efterstilling af tunge led end ved fuldfinit (se ovf.).

Verbalgruppen er som regel samlet. Kun i 3 sætninger er et led skudt ind mellem verberne: 69, 29; 154, 10; 229, 20 (:das es vor mich köndte schlimmer werden). Dette svarer også til dansken Jammersmindet I.

II. Verballeddenes indbyrdes stilling i bisætninger.

Vi indskrænker nu undersøgelsen til forholdet: v^fV^i ctr. V^{iv} og foretager en sammenligning med andre tyske kilder. Hvordan var ordstillingsforholdet i samtidens tysk? E. Hammarström har i sin disputats »Zur Stellung des Verbums in der deutschen Sprache«, Lund 1923, undersøgt, hvordan den nuværende norm grundlagdes i tysk skriftsprog. Han behandler et udvalg af diplomer og folkebøger samt Grimmelshausens »Simplicius Simplicissimus« (1669) og finder i det store og hele den moderne norm gennemført i diplomsproget o. 1500, i folkebøgerne i sidste halvdel af 16. årh.. Folkelitt.-sproget bevarede længe den gamle brug af efterstilling af verbets bestemmelser (navnlig adverbielle), men følger fra slutn. af 16. årh. kancellistilens mønster. Normen bliver i bisætninger efterhånden efterstilling af finittet ved sammensat verbal, undtagen ved flere infinitte former (Simpl.: wan sie diese saubere Arbeit würden verrichtet haben). En vis modstand yder zu + infinitiv i folkelitteratursproget (Eul.: du th° als die schelck all pflegen zu thun), men eksemplerne på foranstilling af finittet er i de yngste folkebøger og hos Grimmelshausen klart i undertal; v^fV^i forekommer i folkelitt.sproget som undtagelse ved infinitiv (Eul.: wie Ulenspiegel seinem pferd guldene ysen vff liess schlagen), sjældnere ved participium (Eul.: dan er dem becken für den deick het geben). Tallene skal her gengives for eks-

tremere, nemlig folkebogen »Till Eulenspiegel« (udgave fra 1515) og I. bog af »Simplicissimus« (se ovf.):

		<i>Eulenspiegel</i>		<i>Simplicissimus (I. bog)</i>	
		V ⁱ V ^t	v ^t V ⁱ	V ⁱ V ^t	v ^t V ⁱ
	Haben.....	143	34	92	2
Partc. med	Sein.....	63	24	49	1
	Werden.....	30	3	39	0
Finit + partc. ialt		236	61	180	3
Finit + infinitiv		196	176	195	8
Finit + zu + inf.		8	17	61	7

Om *talesprogets* evt. afvigelser fra skriftsprogsnormen ved man ikke meget, og i samtidig litteratur er det vanskeligt at finde materiale. Et sidestykke til Jammersmindet med dets utallige naturtro gengivelser af danske replikker findes næppe nogetsteds. Indenfor memoirelitteraturen er en sammenligning med Ditlev Ahlefeldts »Memoiren aus den Jahren 1617–1659« (udg. af Louis Bobé, Kbh. 1896) oplysende. Selve den fortællende og ræsonnerende prosa har en betydelig mere kompliceret syntaks end Jammersmindet I, og værket bringer kun ganske få replikker (hovedsagelig af Christian IV!) – heri ialt kun 14 bisætninger, der alle følger den nyhøjtyske ordstillingsnorm. Excerptering af replikker fra barberen Meister Johannes Dietz' morsomme erindringer (på grundlag af udvalget i Deutsche Selbstzeugnisse bd. 6, Leipzig 1930) har også vist sig resultatløs. Det er ikke i memoirelitteraturen, man skal søge replikker. Til sammenligning med Jammersmindet er i det flg. foretaget en statistik på grundlag af replikker i Grimmelhausens »Simplicissimus« (1669) i Andreas Gryphius' skuespil »Die geliebte Dornrose« (1661) i schlesisk dialekt og endelig – som sidestykke til Gryphius' skuespil – Gerhard Hauptmanns »Die Weber« (1892), der ligeledes er i schlesisk dialekt. (Jeg har til denne del af undersøgelsen modtaget sagkyndig assistance af cand. mag. Ove Clausen).

Simplicissimus: I, 8, 14, 17; III, 20; IV, 4.

(Uddelt bisætningsverbum: Sluttillet 87, Ikke sluttillet 0)

		V ⁱ V ^t	v ^t V ⁱ
Finit + infinitiv		34	3
Finit + partc.	$\left\{ \begin{array}{ll} \text{haben} & 7 \\ \text{sein} & 3 \\ \text{werden} & 7 \end{array} \right\}$	17	0
Finit + zu + infinitiv		2	3
Flere infinitiver		4	4

(Finitet udeladt ved partc.: 15)

Die geliebte Dornrose, 1. akt.

(Udelt bisætningsverbum: Sluttillet 48, Ikke sluttillet 3)

	V^1V^t	v^tV^1
Finit + infinitiv	19	5
Finit + partic..... $\left\{ \begin{array}{l} \text{haben} \quad 17 \\ \text{sein} \quad 0 \\ \text{werden} \quad 0 \end{array} \right\}$	17	2 $\left\{ \begin{array}{l} 0 \\ 2 \\ 0 \end{array} \right\}$
Finit + zu + infinitiv	0	2
Flere infinitter	0	4

(Finitet udeladt ved partic.: 0)

Die Weber, II. akt.

(Udelt bisætningsverbum: Sluttillet 36, Ikke sluttillet 7)

	V^1V^t	v^tV^1
Finit + infinitiv	10	8
Finit + partic..... $\left\{ \begin{array}{l} \text{haben} \quad 2 \\ \text{sein} \quad 4 \\ \text{werden} \quad 0 \end{array} \right\}$	6	0
Finit + zu + infinitiv	2	0
Flere infinitter	1	0

(Finitet udeladt ved partic.: 2)

¹ *Jammersmindet II.*

	<i>Højtysk</i>		<i>Plattysk</i>	
	V^1V^t	v^tV^1	V^1V^t	v^tV^1
a) Finit + infinitiv	4	9	1	1
b) Finit + partic..... $\left\{ \begin{array}{l} \text{haben} \quad 2 \\ \text{sein} \quad 0 \\ \text{werden} \quad 0 \end{array} \right\}$	2	5 $\left\{ \begin{array}{l} 3 \\ 2 \\ 0 \end{array} \right\}$	4 $\left\{ \begin{array}{l} 3 \\ 1 \\ 0 \end{array} \right\}$	2 $\left\{ \begin{array}{l} 0 \\ 1 \\ 1 \end{array} \right\}$
c) Finit + zu + infinitiv	0	1	0	1
d) Flere infinitter	0	3	0	1

e (Finitet udeladt ved partic.: 5 hty., 1 nty.)

¹ Hty. V^1V^t a) 154, 11; 154, 13; 154, 13; 228, 8; b) 116, 1; 189, 1; v^tV^1 a) 137, 2; 137, 9; 137, 12; 154, 10; 227, 3; 227, 7; 227, 23 (dækning); 229, 18; 229, 20; b) 143, 9 (dækning); 188, 10; 226, 16; 227, 9; 228, 7; c) 229, 2; d) 189, 2; 238, 15; 231, 11; e) 143, 12 (dækning); 148, 7; 189, 3; 189, 5; 227, 23; Nty. V^1V^t a) 287, 5; b) 287, 23; 287, 16; 218, 15 (dækning); 218, 25; v^tV^1 a) 261, 11; b) 223, 26; 261, 14; c) 224, 27; d) 215, 31; e) 287, 22.

Jammersmindet I indeholder kun få tyske replikker og følgelig få bisætninger. Af bisætninger med sammensat verbal findes kun 5 højtytiske og ingen plattyske. Heraf har kun den ene ordstillingen v^fV^i : »vnd auff dass lhrs solt gewisse seyn, so wil ich . . .« (69, 29). Af de øvrige 4 ekss. (2 V^{vvf} : sein, werden; 2 V^{intv^f} : können, wollen) er det ene et bibelcitat (efter Luthers Wittenbergbibel 1545), og skønt unøjagtigheder viser, at det er et hukommelsescitat, kan det næppe tages med i en bedømmelse af ordstillingsforholdet (ekss. 49, 12; 52, 11; 69, 28; 103, 14). Disse sætninger kunne tyde på, at L. Chr. i Jammersmindet I også på tysk har tilstræbt en stivere ordstilling, men materialet er *alt* for lille til at tillade en sådan slutning. Eksemplerne må imidlertid p. gr. af forskellen ikke slås sammen med anden dels.

Overfor det tyske sammenligningsmateriale må der naturligvis tages det forbehold, at der er tale om digtede replikker. Medens Hauptmanns replikker gør et meget genuint indtryk, synes Grimmelhausens ikke at afvige væsentligt fra hans fortællende prosa. Også p. gr. af materialets størrelse må der tages et vist forbehold.

Der kan nu fastslås følgende om forholdet mellem L. Chr.s tysk og de undersøgte tyske kilder:

1. Begge steder forekommer både ordstillingen V^{iv^f} og v^fV^i .
2. Friheden til v^fV^i er begge steder mindst udnyttet ved participium, hyppigere ved infinitiv + modalverbum, mest ved flere infinitiver samt ved *zu* + infinitiv (mærk dog Hauptmann!).
3. Medens ved infinitiv og participium v^fV^i i de rent tyske tekster er i klart undertal, er denne ordstilling i L. Chr.s tysk gennemgående i overtal. (I de plattyske sætninger – hvor man snarest ville vente at høre det talte sprog komme frem – synes fordelingen af de to stillingsmuligheder at svare til de rent tyske teksters, men materialet er for lille til at man kan slutte noget).

Sammenligner vi verbalstillingen i den danske tekst i Jammersmindet I med de tyske kilder, finder vi flg.:

- 1°. Den danske tekst har som L. Chr.s tysk overvægt for v^fV^i (medens de tyske kilder har overvægt for V^{iv^f}).
- 2°. Også i den danske tekst er slutstillet finit ved participium forholdsvis hyppigere end ved infinitiv, men fordelingen på de enkelte hjælpeverber er af en særlig art, idet *haffuer* i den urettede redaktion altid er slutstillet, undtagen når der følger et tungt led efter, medens *er* og *bliffuer* kun i 1/3 af tilfældene er slutstillet. (Ved revisionen opgives denne særlige praksis ved *haffuer*, så forholdet bliver det samme ved alle 3 hjælpeverber).

Har denne forskel mellem hjælpefinitterne sin modsvarighed i tysk? Hammarströms undersøgelse viser en (ved de yngste tekster meget lille) forskel mellem de 3 hjælpefinitter: V^{iv^f} er strengest overholdt ved *werden* (se ovf.), altså efter alt at dømme en anden forskel end i L. Chr.s dansk

(i I.). Afhandlingen oplyser ved de pågældende statistikker intet om, hvorvidt der følger tunge led efter verbet eller ej, og vi kan derfor ikke afvise, at der skulle kunne herske et lignende princip som i de danske sætninger i Jammersmindet I.

For de her undersøgte tyske tekster og for Jammersmindets tysk er tallene for små til, at et princip kan udledes for de enkelte hjælpeverber. For en forskel som ved Jammersmindet I's dansk taler måske de plattyske ekss. på finit + partc. Her er fordelingen anderledes end i de højtyske sætninger, men de 3 af 4 sætninger med efterstillet finit har netop *haben* (uden efterflg. tungt led). Af de tre højtyske ekss. på *v^fV^p* ved *haben* har de to efterfølgende led! Men materialet er som sagt for lille til, at dette spørgsmål vil kunne løses.

Konklusion: Ægte tysk talesprog har nok i noget højere grad end det litterære bevaret den gamle friere verbalstilling. Det tysk der taltes i Danmark har sikkert udnyttet denne frihed i noget højere grad, delvis ved påvirkning fra dansk, muligvis også ved fortsættelse af ældre tysk tradition, og måske har L. Chr. i denne henseende været endnu mere daniserende i sine replik-gengivelser. Hermed kan jævnføres de i begyndelsen nævnte tilfælde, hvor L. Chr.s modersmål påvirker hendes gengivelse af tysk.

Den litterære ordstilling i Leonora Christinas dansk i Jammersmindets første del kan ikke udelukkende forklares ud fra samtidigt tysk skriftsprog, hvor den nyhøjtyske ordstillingspraksis – som vist af Hammarström – var gennemført. Derimod genfindes L. Chr.s friheder i forhold til den strenge slutstillingsregel delvis i hendes gengivelse af replikker på højtysk og neder-tysk, og disse viser igen en tilnærmelse til ældre og yngre gengivelser af tysk talesprog (om detaljerne se ovf. 114 og 118).

Ligesom Leonora Christinas danske substrat må antages at have præget hendes gengivelse af talt tysk, således må *det talte tysk* have været bestemmende for den litterære ordstilling i første del af Jammersmindet. En forklaring på den særlige praksis ved »haffuer« giver de tyske replikker imidlertid ikke, og det er derfor sandsynligt at det talte tysk ikke har været eneste bestemmende faktor.

Leif Leifer.

OM GISSUR SVEINSSONS »FORKVÆÐI«-HÅNDSKRIFT

I anledning af: Kvæðabók séra Gissurar Sveinssonar, AM 147, 8vo. A: Ljósprentaður texti (160 facsimileblade). B: Inngangur eftir Jón Helgason (60 sider). (Íslenzk rit síðari alda, gefin út af hínu Íslenzka Fræðafélagi í Kaupmannahöfn, 2. flokkur, 2. bindi A–B), Kph. 1960. kr.

Skønt ordet fornkvæði jo egentlig kan betegne anden gammel digtning end folkeviser og fx. af Sophus Bugge brugtes om Ældre Edda, er *Íslenzk*